

New York på vrangen

af Johannes Schönherr

Selvom intet er, som det var i 'de gode, gamle dage', er New York stadig et af verdens bedste rejsemål, når det gælder et spændende og inspirerende biografudbud. Her kan De komme med på en tur til alle de steder, som de fleste turister overser i kampens hede. Det er også tilladt at tage Kosmorama med, næste gang turen går til byen, der aldrig sover...

Præcis som amerikanere, der kommer til København med Alex de Renzys 'Pornography in Denmark' indgraveret i hukommelsens landkort, må blive dybt skuffede ved at erfare, at næsten alle de klassiske 'hardcore' etableringer er gået bag af dansen – således må den europæiske beundrer af 'skæv filmkunst', der håbefuldt ankommer til New York City, også finde sig i at skulle konstatere, at byen gennem de seneste år har mistet en stor del af sine spændende biografmiljøer.

I 1970'erne og 1980'erne var New York City et verdenscentrum for 'midnight movie' konceptet med masser af visningssteder for grænseoverskridende film. Hver eneste nat kunne man vælge og vrage mellem et bredt spektrum af titler lige fra George Romeros *Dawn of the Dead* (79) og David Lynchs *Eraserhead* (78) til Steven Sayadians *Cafe Flesh* (82).

Faktisk har 'midnight movie bølgen' sine rødder i New York City, i og med man i 1970 i den nu nedlagte Elgin biograf fastlagde starttidspunktet for visningen af Alejandro Jodorowskis *El Topo* (70) til kl. 01.30! Og siden ved det gamle Waverly Theatre udviklede midnatspublikummet til den legendariske *Rocky Horror Picture Show* (75) de helt specielle til showet hørende ceremonier.

Man kunne imidlertid også finde film, der ansås for at være for ulækre selv for modkulturens publikum. 42nd Street var stedet – mellem 7th og 8th Avenue var der en biograf i stort set hver eneste bygning, og de fleste havde shows hele døgnet rundt, idet de indbyrdes konkurrerede om at lokke kunder ind til mesterligt bras som f.eks. Robert Lee Frosts & Bob Cresses *Ilsa She-Wolf of the SS*, Ruggero Deodatos *Cannibal Holocaust* eller Ron Savis' *Dial-A De-*

generate; og sex- og blodtørstige slagord på de farverige markiser på facaderne skabte en egen vild poesi. Det var her, Travis Bickie uklogt inviterede Cybill Shepherd med ind og se den helt forkerte type film i Martin Scorseses *Taxi Driver* (76); og det var også her, Jon Voight fik et 'blow job' i John Schlesingers *Midnight Cowboy* (69).

Nu om stunder har 42nd Street kun den ene efter den anden nedlagte biograf at byde på – her og der hænger en falmet markise med underlødige slogans stadig på facaden, og nogle af billetlugerne har fået den tvivlsomme ære at være blevet omdannet til pølseboder. En biograf kirkegård.

Netop i disse dage synger et andet landemærke af en biograf på sidste vers: det er Theatre 80 på Saint Marks Place i East Village, der snart skal ombygges til levende teater og derfor som en sidste krampetrækning har valgt at vise en lang række europæiske og amerikanske 'art house' klassikere helt tilbage fra talefilmens spæde ungdom og frem til 70'erne.

Kunst og klassikere

Er man interesseret i et filmudbud, der rækker lidt videre end de almindelige Hollywood premierer, har man i det søre og akademiske miljø, der præger de mange store 'multiplexer' på Manhattan, gode muligheder for at finde et udvalg af både sære og bizarre titler.

Lincoln Centrets 1000 pladser store biograf, Walter Reade Theatre, kører dagligt med usædvanligt velresearchede programmer, der giver en bred vifte af filmhistoriske aspekter. Her findes alt fra franske 'L'Amour Fou' film over indiske kunst film til Film Noir; og disse vises vel at mærke i knivskarp projektion på et af byens største lærreder.

Roy and Niunta Titus Theatres i Museum of Modern Art byder fortrinsvis på serier af moderne og mere eksperimenterende film. Der er gratis adgang, idet museets almindelige entrepris også dækker filmforevisningerne. Hvis man f.eks. godt kunne tænke sig et komplet overblik over, hvad Jean-Luc Godard har foretaget sig i de seneste 20 år – eller man ønsker at finde ud af, i hvilken retning den seneste udvikling indenfor græsk eller cubansk filmkunst har bevæget sig, så er Museum of Modern Art stedet.

Tager man en lille tur med under-

grundsbanen, kommer man fra Manhattan til Astoria/Queens, og her finder man American Museum of Moving Images, hvilket også er et godt sted, hvis man interesserer sig for klassisk filmkunst præsenteret i tematisk valgte programmer. Desuden byder de på utraditionelt stof – som f.eks. den serie, de for nylig kørte med industri- og uddannelsesfilm fra 50'ernes USA. Den propagerende tone, der i disse film maner til anstændig opførsel og fuldstændig hengivenhed til den store amerikanske drøm, var et ganske interessant supplement til de postkommunistiske, russiske film og den Howard Hawks serie, der ligeledes blev præsenteret.

I Greenwich Village ligger Film Forum, der består af tre sale: Cinema 1 kører nyere amerikanske og europæiske kunst film; Cinema 2 & 3 er forbeholdt utraditionelle serier af gamle film fra sort/hvid æraen – et oplagt programpunkt er f.eks. Leni Riefenstahls samlede værker, men man bevæger sig også ud i noget så specielt som en filmrække med B-skuespillerinden Mamie Van Doren.

Tidligt på eftermiddagen er der gratis filmforevisninger på Donnell Library, og her er chancen for at få samlet op på nogle af de værker, man af en eller anden grund er gået glip af tidligere – det kan være Veidt Harlans tre timer lange nazi-opus i farver *Kolberg* (45), Franz Hipplers *Der ewige Jude* (40) og tilsvarende tungt historisk gods. Hos Donnell findes en meget omfangsrig samling 16mm kopier, alle (ca. 5.000) titler er nævnt i deres katalog, og det er muligt gratis at låne filmene med hjem, men det kræver selvfølgelig, at man har adgang til en 16 mm fremviser, desuden kræves det også, at man er medlem af biblioteket, det bliver man gratis ved at dokumentere sin New York adresse. Filmene kan imidlertid også ses i et mindre fremvisningslokale i selve biblioteket, men da skal man huske at træffe forhåndsaftale herom.

De uafhængige

Angelika Film Center i West Houston Street er det hotteste sted i byen, hvad angår visninger af de uafhængige filmkunstneres værker. Det er et stort biografkompleks med seks sale og et enormt cafeteria. Hver onsdag bydes der på live jazz, og når man bliver træt af at lytte, befordrer rulletrapperne een ned i salene, hvor

man så kan se de seneste værker af David Linklater, Krzysztof Kieslowski, Nick Gomez, Zhang Yimou m.fl. Vær dog forberedt på at skulle bestille billetter i god tid til fredags og lørdags forestillingerne, der er nemlig allerede udsolgt flere dage inden.

I Greenwich Village findes også Cinema Village, der kører med et langt mere 'off-the-wall' program – det er her, man finder beatnik dokumentarfilm, horror/splatter/punk og i ny og næ en uge-lang Hong Kong film- eller 'gay-porn-underground' festival.

En enkelt blok væk fra Cinema Village finder man Quad, der er en god, lille biograf, der har specialiseret sig i særprægede, uafhængige produktioner. Og et par andre nævneværdige steder er Village East Cinemas i 2nd Avenue og Movieland 8th Street. Begge disse steder viser både Hollywood blockbusters og de lidt vanskeligere tilgængelige ting – skulle man f.eks. således have en nostalgisk midnatspassion for *The Rocky Horror Picture Show*, så vises den hver fredag og lørdag i Movieland 8th Street.

Er det derimod fortrinsvis europæiske kvalitetsfilm, man søger, er New York Shakespeare Companys biograf Joseph Papp Public Theatre i Lafayette Street – East Village – nok snarere det rigtige sted.

I hjertet af East Village – hjørnet af 2nd Avenue og 2nd Street – finder man hovedkvarteret for den gamle avantgarde. Med den intellektuelle leder af 60'ernes New American Cinema, Jonas Mekas, i spidsen kører Anthology Film Archives hver eneste dag forestillinger, der dækker nogenlunde alle aspekter af de seneste 30 års film avantgarde. Det er her, man skal hen, hvis man er Warhol fan nok til at klare alle otte timer af *Empire* (65). Og her finder man legendariske sjældenheder som Ken Jacobs' *Little Stabs at Happiness* (1958-61), Lionel Rogosians *On the Bowery* (56) – et dokudrama om drukkenboltene i New Yorks dengang mest belastede kvarter), Jack Smiths *Flaming Creatures* (63) og også helt nye ting lige fra det seneste værk fra Stan Brakhages hånd til japanske dokumentarfilm. Desuden findes der i Anthology Film Archives landets største samling skriftligt materiale om avantgarde film og video.

Det er lidt sværere at finde frem til Millennium Film Workshop, der

befinder sig i en kælder lige om hjørnet fra Anthology. Der er ingen skilte, der leder een på vej, og hvis man vil vide, hvad de viser, må man først kæmpe sig ind i selve lokalerne bag den svære stålgadedør. Men der er normalt altid folk dernede på hverdage, og de er mere end villige til at viderebringe informationer af enhver art. Millennium er ligesom Anthology specialiseret i avantgarde film, men der er kun forestillinger på fredage og lørdage, og som oftest er den viste films instruktør selv til stede. Der serveres gratis vin, og efter showet kan man få sig en snak med instruktøren eller andre filmfolk og kunstnere, der mødes her. En gang om måneden holder Millennium 'open night', hvilket vil sige, at enhver der har lyst, kan vise egne produktioner – disse aftener er altid overraskende og meget underholdende. Hvis man selv er interesseret i at lave film, er Millennium et godt og billigt sted at leje udstyr (der er både optage- og editeringsudstyr).

Knap så regelmæssige shows kan opleves i en del af byens gallerier – af gode steder kan nævnes Exit Art Gallery i Soho og det meget særprægede punk galleri, CBGB Gallery, hvor de mest besynderlige film præsenteres (altid af instruktøren selv). Desuden er der skøre filmoplevelser at hente hver mandag i Wonderbar på East 6th Street. Det er ganske vist på videaskærm, man viser film som f.eks. *Creeping Terror*, *Chained for Life* om de siamesiske tvillingsøstre Hilton, *The Brain That Wouldn't Die*, *Andy Warhol's Dracula* m.m., men forestillingerne er gratis, og der er en god atmosfære af røg og øl og ingen larm.

Etniske film

Selvom der er større eller mindre befolkningsgrupper fra snarst sagt alle nationer bosat i New York, og selvom mange af disse oveni købet udgør hele bydele, er kineserne de eneste, der stadig har fungerende biografer. I hjertet af Chinatown ligger således The Music Palace og Rosemary Theatre. Begge steder kører farverige programmer bestående udelukkende af kinesiske film. Forestillingerne starter på de særeste tidspunkter (f.eks. kl. 17.27), og det kan ikke nytte noget at prøve at ringe for at bestille billetter i forvejen, for der tales kun kinesisk. Filmene er selvfølgelig med engelske undertekster, og udover de obligatoriske popcorn sælges der en masse

Den kinesiske biograf Music Palace i Chinatown.

spændende kinesiske specialiteter. Disse biografer er i høj grad et besøg værd – og filmene kan være alt fra fjollede Hong Kong komedier til 'Kung Fu Fighting' og besynderlige adventure/action/gangster fortællinger med den skrappe Chow Yun-Fat som 'killer-super-hero'.

Kulturcentre som Japan Society og French Institute hælder en masse penge i deres forsøg på at informere om deres respektive landes filmkultur, men de har åbenbart ikke mod til at vise noget, der når værker som *A Chinese Torture Chamber Story* så meget som til sokkeholderne.

Hvad, hvornår, hvor?

New York pressen er klart bedre end de fleste andre byers, når det gælder filmanmeldelser. Alle film, der kører i mindst en uge, bliver grundigt anmeldt i de fleste aviser. Lister over shows trykkes normalt i avisernes fredagsudgaver, men den mest pålidelige og omfangsrige showliste finder man i New York Press, der er en gratis ugeavis, som fås i butikker, bærer og fra gadebokse.

Oversættelse: Maren Pust

Adresser

American Museum of the Moving Image
35th Ave. (ved 36th St.) Astoria, Queens. Tel: (718) 784-4520

Angelika Film Center 18 West Houston (ved Mercer St.) East Village, Manhattan. Tel: (212) 995-2000

Anthology Film Archives 32 Second Ave. (ved 2nd St.) East Village, Manhattan. Tel: (212) 505-5181

CBGB's Gallery 313 Bowery (mellem 1st og 2nd St.) East Village, Manhattan. Tel: (212) 677-0627

Cinema Village 22 East 12th St Greenwich Village, Manhattan. Tel: (212) 924-3363

Donnell Library 20 West 53rd St. Midtown, Manhattan. Tel: (212) 621-0609

Exit Art Gallery 548 Broadway Soho, Manhattan. Tel: (212) 966-7745

Film Forum 209 West Houston Greenwich Village, Manhattan. Tel: (212) 727-8110

Joseph Papp Public Theatre 425 Lafayette St. East Village, Manhattan. Tel: (212) 598-7171

Millennium Film Workshop 66 East 4th St. East Village, Manhattan. Tel: (212) 673-0090

Movieland 8th St 42 West 8th St. Greenwich Village, Manhattan. Tel: (212) 477-6600

Museum of Modern Art 11 West 53rd St. Midtown, Manhattan. Tel: (212) 708-9480

Music Palace 91 Bowery China Town, Manhattan. Tel: (212) 925-4971

Quad Cinema 34 West 13th St. Greenwich Village, Manhattan. Tel: (212) 255-8800

Rosemary Theatre 133 Canal St. China Town, Manhattan. Tel: (212) 431-1185

Village East Cinemas 181 Second Ave. East Village, Manhattan. Tel: (212) 529-6799

Walter Reade Theater 70 Lincoln Center Plaza Upper West Side, Manhattan. Tel: (212) 875-5601

Wonderbar 505 East 6th St. East Village, Manhattan. Tel: (212) 777-9105

